

תורת הבטחון – פרשת תרומה

ההשגחה נמעטת מעליו, כמו כן בישראל קודם הים היו מתייראין מן המוצרים והיו בוטחים בה' מאד ואח"כ כשנתמעט בטחונם נתמעט ההשגחה מעליהם, וע"ז היו במקדש הכרוכים 'כרביא' להיות שהקטנים הם קיום השכינה, עכ"ל. ומבואר מדברי הגר"א, שכל השראת השכינה היתה מחמת 'הבטחון בהשי"ת'. וע"כ הכרוכים היה בדמות פרצוף של 'תינוק' שזה מורה על בטחון בהשי"ת.

מהותו של בטחון

לבאר דבריו הק', הנה מהותו של בטחון, להרגיש ממש כמו תינוק ביד אמו. הנה החובת הלבבות (שער הבטחון פ"א) כתב שמהותו של בטחון הוא - "מנוחת הנפש". ואיתא מהגר"א (בדברי אלהו, תהלים פ'קלא) ז"ל, "שאלו לרבינו הגר"א, איך הוא מצות הבטחון בקדוש ברוך הוא? ואמר, כבר פירש לנו דוד המלך ע"ה (תהלים קלא, ג): "אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמל עלי אמו כגמל עלי נפשי". פירוש, כמו הגמול היונק משדי אמו, כאשר ינק כדי שבעו אינו דואג אם יהיה לו מה לינוק אחר כמה שעות כשיהיה רעב, כגמול הזה עלי נפשי, שאיני דואג כלל מה יהיה אחרי שעה או ליום מחר. וזהו גם כן מה שכתוב (שם כב, ט-יא): "גל אל ה' יפלטוהו יצלהו כי חפץ בו. כי אתה גחי מבטן מבטיחי על שדי אמי עליך השלכתי מרחם מבטן אמי אלי אתה". וזהו שצותה התורה (שם קלא, ג): "יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם", עכ"ל. הרי דברים מפורשים מפ"ק של רבינו הגר"א דעיקר יסוד ההרגש של בטחון הוא להרגיש כמו תינוק ביד אמו שאינו דואג כלל, כמו שאין תינוק יודע כלל איך לדאוג.

השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך

יש לבאר העומק בביאור מהות הבטחון. דהנה כפשוטו עצם מהותו של בטחון הוא זה שסומך ובוטח על משהו. אולם החובת הלבבות ורבינו הגר"א כתב שאין זה מהותו של בטחון, רק עצם המנוחת הנפש. ונראה הביאור בזה, דהנה אם ילד קטן הסומך על שולחן אביו ואמו, ובא אחד ושאל את הילד, מדוע יש לך מנוחת הנפש, ואין לך דאגות, הרי אביך ואמך אין להם פרנסה טובה כל כך, ואפשר שלא יהיה להם מהיכן להתפרנס, ומנין לך שמחר יהיה לך מה לאכול? פשוט שהקטן שאינו יודע כלל על הני דאגות, מיד יענה: אבי ואמי הזמינו לי מה לאכול כמה וכמה שנים, כשם שעלה בידם מה שאכלתי עד עכשיו, כך יפרנסוני היום ומחר, והם שדאגו לי עד עכשיו, הם ידאגו ג"כ להזימין לי מה לאכול מחר.

ונמצא דקטן תמיד קאי ב'מנוחת הנפש', לא רק משום שיודע שיהיה לו מה לאכול, רק משום שידוע שאביו ואמו דואגים עליו. וע"כ הקטן מבין שאין זה צריך להיות דאגה שלו מה יאכל, והדאגה של פרנסת מחר הוא דאגת אביו ואמו, שהם דואגים עליו.

בענין מהותו של בטחון

ונועדתי לך שם ודפדפתי אתך מעל הפפרת מבין שני הפרבים אשר על ארץ העדת את כל אשר אצנה אותך אל בני ישראל. (כה, כב)

מקום השראת השכינה

הנה התכלית של בנין המשכן היתה להכין מקום ראוי להשראת השכינה כדכתיב: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ובתוך המשכן המקום שבו היתה השראת השכינה, היה בבית קודש הקדשים על גבי הארון מבין שני הכרוכים. כדאיתא במדרש (רבה שיר השירים) על הקרא (א, יג): "צרור המר דודי לי בין שדי יליון" ז"ל, "בין שדי יליון - זו השכינה שהיתה נתונה בין שני הכרוכים", ע"כ.

טעם נרבת המשכן

הנה כל הדברים שהוצרכו לבניית המשכן, כולם הביאו כלל ישראל בנדבה כדכתיב: "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו". והקשה ר' יחזקאל לעוינשטיין (אורי יחזקאל דרכי העבודה, עמ' נ"ה) דמדוע הוצרכו כלל לנדבת בני ישראל, והלא לה' הארץ ומלוואה, ומדוע לא יבנו המשכן בלא תרומתם? ותיירץ שהמשכן היה המקום של השראת השכינה, וכדי שיזכו כלל ישראל להשראת השכינה, הכל תלוי במעשי האדם. ונמצא דנדבת המשכן לא היתה רק היכי תמצוי שיהיה להם את הדברים שראוי לבנות בהם, אלא דזה גופא גרם להשראת השכינה, דהשראת השכינה תלוי כפי שיעור שפונה להשי"ת, וזה השיעור שזוכה שהשי"ת פונה אליו. וע"י הנדבות כל כלל ישראל פנה להשי"ת, ומחמת כן זכו להשראת השכינה.

קיום השכינה היתה מחמת הבטחון

איתא בב"ק (צב, ע"ב): "א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי: כד הוינן זוטרי לגברי [פרש"י: כשהיינו קטנים היינו חשובים כגברי], השתא דקשישנא לדרדקי [עכשיו שהזקננו הננו שפלים כתינוקות]? אמר ליה, מעיקרא כתיב: וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם, ולבסוף כתיב: הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך", ע"כ.

וביאר הגר"א דברי הגמ' (ביאורי הגר"א ב"ק צב, ע"ב) ז"ל, כד הוינן זוטרי כו', כמ"ש במדרש (ויק"ר פכ"ה) משל התרנגולת כשהיא קטנה אמה זנה אותה ונותנת בפיה וכשמתגדלת ובאה לאכול עמה מכה אותה לפי שכבר יכולה לזון א"ע, כן כשהאדם קטן בוטח על בוראו מאד ומנהיגו הקב"ה בהשגחה עצומה פרטיי וכשנתגדל בוטח בעצמו, וכמו כן

כן הוא הדין לענין הבטחון בה; הא דלית ליה שום דאגה אינו רק משום שסומך על השי"ת שיעלה בידו כל מה שנצרך לו. אלא גם שיודע שהשי"ת ידאג עליו לפרנסתו כמו כל אב ואם שדואגים לבניהם. וא"כ שיודע שיש מי שדואג לו, א"כ נמצא דליכא שום מקום לשום דאגה בעולם, 'שאינו דאגה שלי' - יש מי שדואג לי!

וכן הוא הדין לכל שאר דאגות בעולם, כמו שמוכן שקטן אינו דואג כלל על פרנסתו, שזהו דאגת אביו ואמו, הוא הדין לכל שאר ענינים שיתכן לדאוג, אם מכיר שהשי"ת דואג לכל אחד ואחד, נמצא דלעולם ליכא שום דאגה כלל, שאינו דאגה שלי. וכדכתיב: "השלך על ה' יהבך - והוא יכלכלך", ר"ל אם משליך הדאגה להשי"ת, ואינו דואג כלל, שהשי"ת דואג עבורו, יזכה למה דכתיב: - "והוא יכלכלך".

השגחה כפי שיעור הבטחון

ובענין מדת הבטחון, הכל תלוי כפי שיעור שבוטח בה. שאם אחד משים עצמו ממש כמו 'קטן' - ואינו בוטח בעצמו, רק בוטח על אבינו שבשמים, זוכה להשגחת השי"ת, באופן נפלא. אבל אם אדם משים עצמו כגדול, ובוטח בעצמו, וחושב שאינו צריך לבא להשען על שום עזר מאת אבינו שבשמים, שהרי ביכולתו לעשות הכל, הרי הוא מומעט מעליו ההשגחה. והשגחת השי"ת תלוי כפי שיעור בטחונו בו. וכפי השיעור שבוטח בהשי"ת, זהו השיעור שזוכה להשגחת השי"ת.

וזהו האופן לקנות מדת הבטחון, לשום עצמו ממש כמו קטן, ולהרגיש שאין לו על מי לסמוך, ואין ביכולתו לעשות מאומה, רק כל מה שצריך לעשות צריך עזר, ומי שמרגיש כן, בודאי יבטח בהשי"ת שיעזרהו בכל דבר. אבל מי שמרגיש שאינו צריך שום עזר, שהרי הוא כגדול, שביכולתו לעשות כל מה שצריך, חו"ש זהו סיבה להפסיד השגחת השי"ת. וזהו ביאור דברי הגמ' בב"ק לפי הגר"א.

פורשי כנפים למעלה - מסתכלים למעלה

ולפי זה אפשר לומר ולבאר הטעם מדוע הכרוכים היו פורשי כנפים למעלה. דהנה תנן במתני' בראש השנה (פ"ג, מ"ח): "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגומר (שמות יז, יא) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלין, כיוצא בדבר אתה אומר (במדבר כ"א) עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוף וראה אותו וחי, וכי נחש ממית או נחש מוחיה אלא בזמן שישאל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נימוקים", ע"כ. הרי משה 'הרים' ידיו - ולשון הרמה הוא לשון של סילוק. [כדכתיב (במדבר יז, י): הרמו מתוך העדה] והכוונה הוא להורות שאין שום כח כלל לידיים, רק כל הכח הוא מאת השי"ת, וכל זמן שמשנה רבינו הרים ידיו למעלה, והיו כלל ישראל מסתכלים כלפי מעלה היו משעבדים לבם לאבינו שבשמים והיו מתגברים במלחמה, וכמו כן היה גבי נחש הנחושת.

א"כ יש לפרש דמטעם זה היו הכרוכים פורשי כנפים למעלה, להורות על מדת הבטחון, דהבוטח בה מאמין שום שום כח כלל וכלל לידיו. וכל מה שנעשה על ידיו הוא כולו בהשגחת השי"ת. ואינו חו"ש כוחי ועוצם ידי. ומרגיש ממש כמו תינוק שאין לו שום כח כלל לעשות שום דבר, וזהו מהותו של בטחון כמו שנ"ל.

פניהם איש אל אחיו

הנה הכרוכים היו "פניהם איש אל אחיו". ואפשר לפרש, מאחר שמבואר שכל השראת השכינה שהיה בהמשכן היה מחמת בטחונם של כלל ישראל, וזהו הטעם שפניהם היו כדמות פרצוף של תינוק. א"כ לפי זה יש לבאר מדוע היו פניהם איש אל אחיו. דהנה הבוטח בה זוכה להנהגה של "ה' צילך" כדברי המדרש הובא בנפש החיים (שער א, פרק ז) וז"ל, "וז"ש דוד המע"ה ה' צלך על יד ימינך. היינו שכמו שנטיית הצל של איזה דבר הוא מכוון רק כפי תנועות אותו הדבר לאן נוטה. כן בדמיון זה כביכול הוא ית"ש מתחבר לנשות העולמות כפי תנועות ונטיית מעשי האדם למטה. וכן מפורש במדרש אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור להם לישראל כי שמי אקיי"ק אשר אקיי"ק. מהו אקיי"ק אשר אקיי"ק כשם שאתה הוה עמי. כך אני הוה עמך. וכן אמר דוד ה' צלך על יד ימינך. מהו ה' צלך כצלך. מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך. ואם אתה בוכה הוא בוכה כנגדך. ואם אתה מראה לו פנים זעומות או מוסברות אף הוא נותן לך כך. אף הקדוש ברוך הוא ה' צלך כשם שאתה הוה עמו הוא הוה עמך ע"כ", עכ"ל.

ולפ"ז מוכן היטב מדוע היו הכרוכים פניהם איש אל אחיו, שגם זה להורות על מדת הבטחון בהשי"ת, דכשיעור שפונה להשי"ת זהו השיעור שזוכה שהשי"ת פונה אליו בהשגחתו. ע"כ הכרוכים שמורים על מדת הבטחון, היו פניהם איש אל אחיו, להורות שכפי שיעור שפונה להשי"ת זהו השיעור שזוכה שהשי"ת פונה אליו, וזוכה להשגחתו.

שמירה של הבוטח בה'

איתא בב"ב (ו, ע"ב): "רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן [רש"י: הטיל יציאת חומת העיר על החכמים כמו על שאר בני אדם], אמר ריש לקיש: רבנן לא צריכי נטירותא וכו", ע"כ. וביאר החזון איש את דברי הגמ' וז"ל, "מצאו חכמים שאין ליטול מהם לנטירותא, ואחרי שבאמת תורתן מגנת עליהן ואינם נתונים תחת מקרי הטבע כשאר בני אדם, כי השגחתו ית' הוא לפי מדת הבטחון שאדם משליך ית' על בוראו ית', והלכך ראוי ת"ח לפוטרו מנטירותא וכו", עכ"ל. ומבואר מדבריו, דהשמירה של הבוטח בה' אינו תלוי כלל לפי דרך הטבע, שהשי"ת בעצמו שומרו מכל צרה ורעה שבעולם! יה"ר שנוכה למדרגה זו!